

MODELLERING AF FORHOLDET
MELLEM KOMPETENCE OG LEDERSKAB,
KVALIFIKATIONER OG ADMINISTRATION – EN OVERSIGT¹

Ole Elstrup Rasmussen

Udgangspunktet for udviklingen af en teori om forholdet mellem kompetence/kvalifikationer og lederskab/administration tages i en beskrivelse af et sammenhængende sæt af psykiske kontrolformer: Reproduktion, forandring og transformation. Det hævdes dernæst, at de psykiske kontrolformer, hvis grundlæggende funktion det er at tilsikre, at personen i form af kompetence/kvalifikationer kan håndtere den civilisation/kultur vedkommende er indlejret i, kan beskrives inden for en systemdynamisk ramme. Kompetence beskrives videre som den syntetiske evne til at skabe mening i et komplekst felt (Civilisationen), medens kvalifikationer beskrives som den analytiske evne til at nå givne mål i et kompliceret felt (Kulturen). Med udgangspunkt i kompetence beskrives lederskab som muligheden for at synkronisere kompetenceudfoldelse gennem koordinerende Kooperation, medens administration beskrives som et magtvilkår; kvalifikationsudfoldelse er underlagt.

Selvom Bennis and Nanus i 1985 vandt stor berømmelse i organisations-teoretiske kredse, da de fik skilt lederskab fra administration ved at hævde, at ledere er folk, der gør de rigtige ting, medens administratorer er folk, som gør tingene rigtigt, eksisterer der stadig dyb uenighed om det betimelige i en sådan adskillelse. Enigheden om lederens henholdsvis administratorens fænomenale egenart er ligeledes til at overse, og selvom bestemte teoretiske positioner som fx den, der går ud fra, at lederens særlige karakter kan afdækkes som et sæt af egenskaber, næsten fra sin opkomst er blevet kritiseret på nærmest dødelig måde (Stokdill, 1948), lever den stadig i allerbedste velgående. I det hele taget er lederskab som elefantdyret i Peter Plys (Kilby, 1972) nemlig et stort og temmelig vigtigt dyr, som mange mennesker mener at have set; som nogen endog hævder at være i stand til at beskrive i omrids; et dyr for hvem der i evigheder er lagt fælder, men som desværre aldrig er faldet i nogen af dem, hvorfor eftersøgningen fortsætter med ufortrøden styrke. Det samme kan siges om fænomenerne kompetence og kvalifikationer, der, siden White

(1959) lancerede kompetencebegrebet, har givet anledning til adskillige definitionsforsøg og heftige disputer uden, at man er nået frem til nogen form for konceptuel enighed, selvom adskillige integrationsforsøg har fundet sted (fx Rose-Krasnor, 1997). Men der kan ikke herske tvivl om, at især kompetencyret er ved at vokse sig stort og stærkt. Det vil således være en overordentligt vanskelig for ikke at sige umulig opgave at forsøge at skrive sig kritisk ind i krydsfeltet mellem ledelse/administration og kompetence/kvalifikationer. Og da jeg samtidig må erkende, at jeg i paradigmatisk forstand ikke kan siges at tilhøre nogen af de positioner, hvor fra der traditionelt diskuteres, vil jeg afstå fra at gøre forsøget for i stedet at fremlægge et forhåbentlig sammenhængende sæt af begreber, dvs. en teori med dertil hørende modeller, som kan bruges til at begrænse et virkelighedssegment på en sådan måde, at det kan undersøges eksperimentelt.

Personlighedens psykiske kontrolformer

Forudsætningerne for teoriarbejdet i nærværende artikel blev oprindelig skabt i et kritisk opgør (Elstrup Rasmussen, 1980; 1981; 1982) med Sèves (1975) og Schaffs (1969) dialektisk materialistiske opfattelse af, at historisk udviklede samfundsforhold determinerer personlighedens udvikling. Hensigten med artiklerne var at »skabe et grundlag for forståelsen af *personlighedens* muligheder for *styring* af egne handlinger i en foranderlig verden« (Elstrup Rasmussen, 1980, 113). Realiseringen af denne hensigt tog udgangspunkt i en række påstande. Det hævdedes således, at selvom det er konkrete historiske personer, der ud fra naturgivne betingelser aktivt skaber de kulturformer, den enkelte person er tvunget til at håndtere for at overleve i forskellige historiske perioder, så beherskes personligheden og kulturen af forskellige principper. Kulturen og personen følger nogle nødvendige, men hinanden uafhængige baner, hvilket indebærer, at der ikke eksisterer et *forhold* mellem kultur og personlighed. Kulturen udgør alene de omverdensvilkår, i *relation* til hvilke personlighedens logos udfoldes, hvor begrebet logos viser hen til forholdet mellem en genstands indre struktur (væsenssammenhæng) og lov-mæssig bevægelse (væsensnødvendighed). Hvor personlighedens logos som konkret historisk eksistensform muliggør styring af egne handlinger, muliggør kulturens logos som historisk eksistensform arbejdsdeling, lederskab og administration.

For at komme frem til en forståelse af personens logos, dvs. de grundlæggende kontrolformer, der frembringer personlighedens diversitet, er det nødvendigt at tage afsæt i, at noget er levende, samtidig med at perspektivet: Personlighedens logos fastholdes².

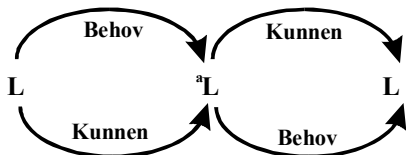
Alt levende beherskes af det princip, jeg kalder liv. Begrebet liv viser hen til, at en del af verden ved livets opkomst bliver til som en modsi-

gelse (/) mellem levende materie (L_m), og ikke-levende materie ($\wedge L_m$). Liv kan som modsigelse skrives på formlen $Liv(L_m/\wedge L_m)$. Det er i denne sammenhæng vigtigt at være opmærksom på, at liv omfatter såvel levende som ikke-levende materie samt, at liv som modsigelse mellem levende og ikke-levende materie er asymmetrisk, idet det er levende materie, der i selve modsigelsen bestemmer ikke-levende materie som levende materies negative form. Som modsigelse omfatter liv en proces, der kan beskrives som negationens negation, der altså udtrykker, at liv er selvgenererende. I negationens negation negeres modsigelsen $Liv(L_m/\wedge L_m)$ for at blive sat på ny i samme moment. Liv er som modsigelse i proces selve livets puls. Det interessante ved liv er imidlertid, at det som levende materie omfatter to samtidigt eksisterende former: Forskel og identitet mellem modsætninger. Begrebet forskel peger på, at der eksisterer et forhold mellem levende materies psykiske eksistensform: Det levende (L) og ikke-levende materies psykiske eksistensform: Det levendes andenværen (${}^aL$). Dette forhold er retningsbestemt, fordi modsigelsen mellem levende materie og ikke-levende er asymmetrisk med levende materie som negerende grund. Begrebet identitet peger på, at det rettede forhold mellem det levende og det levendes andenværen fastholdes som en enhed. Liv som princip realiseres således i det, jeg har kaldt levende materie, som enheden af det rettede forhold mellem det levende og det levendes andenværen, der opretholder denne enhed, hvilket indebærer, at selve forholdet kan betegnes som psykisk reproduktion (R). Denne forståelse kan beskrives via formalismen $R(L \Xi {}^aL)$ -enhed, der udtrykker levende materie som et psykisk forhold. Den grundlæggende tanke er således, at liv som modsigelse afsætter en psykisk eksistensform, der kan beskrives som $R(L \Xi {}^aL)$ -enhed.

Betragtes nu en bestemt livscyklus i relation til alt det, der ikke indgår i denne cyklus, dvs. til det bestemte livs omverden, så kan $R(L \Xi {}^aL)$ -enheden kvalificeres yderligere. Strukturelt betragtet kan ${}^aL$ bestemmes som alt det, L har brug for, og som L kan gøre noget ved, hvorved omverden i *relation* hertil kan bestemmes som alt det, L ikke har brug for, og som L ikke kan gøre noget ved. Givet denne bestemmelse kan selve forholdet i tiden bestemmes som behov og kunnen, hvor behov kan defineres som L's fordring på at forblive i samme tilstand via ${}^aL$, medens kunnen kan defineres som L's evne til at forblive i samme tilstand via ${}^aL$, dvs., at L i og med sin beskaffenhed i selve forholdet træder frem som behov i forhold til ${}^aL$, samtidig med, at L i forhold til samme ${}^aL$ træder frem som kunnen. Behov og kunnen er altså ikke noget det levende har, men nogle kontrolformer, der folder sig ud som nødvendighed i tiden. Ovenstående, hvis formalisme kan skrives som $R(L \text{ b} \Xi_k {}^aL)$ -enhed, beskriver levende materie som en psykisk selvopretholdende cyklisk entitet. Det er her væsentligt at understrege, at levende materies strukturopretholdende eksistensform modsvares af en 'modsatrettet' energi strøm,

som kan beskrives i fysiske termer, og at beskrivelser af levende materie ikke kan reduceres til fysiske beskrivelser. Formalismen $R(L \text{ b} \exists k \text{ } ^aL)$ -enhed, der bekræfter psykens enkle form kan illustreres som vist i figur 1.

Figur 1. Reproduktionens eksistensform

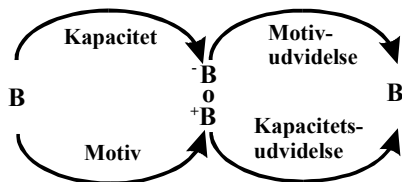
Den eksistensform, som er illustreret i figur 1, kalder jeg som nævnt reproduktion, idet der her alene er tale om, at $R(L \text{ b} \exists k \text{ } ^aL)$ -enheden oprettholder sig selv som cyklus. Modellen beskriver den psykiske kontrolform ved en organisme, der kan og skal optage næringsstoffer, for at kunne reproducere sig selv som organisme.

Nu er det imidlertid ikke alle organismer, der er direkte indlejrede i en naturlig næringssubstans. Nogle organismer, som fx mennesker, må bevæge sig for at få føden samtidig med, at de må gøre noget for at få bragt det, der ikke kan optages i en optagelig form. I en sådan organisme må det levende må være i stand til at operere i forhold til sin andenværen således, at denne andenværen som det ubearbejdede ($-B$) via en operation kan blive det bearbejdede ($+B$), som er optageligt, dvs. noget, der træder frem som det levendes andenværen. Udgangspunktet for det næstfølgende skridt i genesen er altså et forhold sat ved en operation ($-B \text{ } \circ \text{ } +B$), der i sin tur sætter det levende som bearbejdende (B). Selvfølgelig det rettede forhold, som sammenknytter det bearbejdende og det operative forhold mellem det ubearbejdede og det bearbejdede og dermed optagelige, benævner jeg forandring (F). Det bearbejdende forandrer noget nemlig sig selv i forhold til det operative forhold mellem det ubearbejdede og det bearbejdede. Imidlertid vil en sådan struktur være af tilfældig art, såfremt den ikke bliver kontrolleret af en lovmæssighed. Denne lovmæssighed, som jeg kalder refleksion, omfatter to forhold. Det første forhold: Kapacitet er en refleksion i det bearbejdende af operationen. Kapaciteten træder frem som kontrol af måden, hvorpå det ubearbejdede bliver det bearbejdede. Det andet forhold, som jeg kalder motiv, er ligeledes en refleksion i det bearbejdende. Motiv er en kontrol af det ubearbejdedes retning mod det bearbejdede, der som tidligere nævnt er det levendes andenværen. Det vil sige, at den ene refleksionsform kontrollerer udførelsen, medens den anden kontrollerer retningen. De to kontrolformer er refleksioner af invarianser, der tilsiger, at såfremt operationen forløber på den og den bestemte måde, så sker der det og det med nødvendighed. Refleksionen indebærer imidlertid også, at B kan summere erfaringer,

hvilket betyder, at refleksion netop udfolde sig i tid som forandring i form af kapacitets- og motivudvidelse. Ovenstående, der kan udtrykkes via formalismen $F(B \text{ m/mu } \Xi \text{ k/ku } (-Bo+B))$ -enhed, som i en forkortet form kan skrives $F(B \Xi O)$ -enhed, kan illustreres, som vist i figur 2. Forandringens eksistensform kan interpreteres adfærdsmæssigt som en organisme, der bevæger sig i og forandrer sine omgivelser med henblik på at reproducere sig selv.

Det er muligt at generalisere denne psykiske form til også at omfatte organismens muligheder for eksempelvis at finde eller skabe et skjulested. Forandringens eksistensform overskrider dermed den simple reproduktions grænser. Forandringens eksistensform muliggør imidlertid ikke planlægning og overvejelser over, om gennemførte planer kan opfattes som værende succesrige.

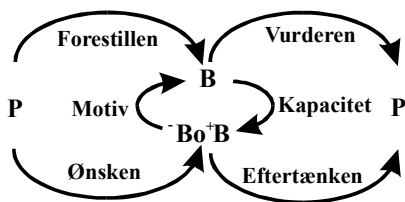
Figur 2. Forandringens eksistensform

Det næste og sidste skridt i udviklingen af et personparadigme omfatter i bredeste forstand en bestemmelse af muligheden for at transformere de invarianser, der kommer til udtryk i forandringens eksistensform.

Udgangspunktet er selve forandringens eksistensform $F(B \Xi O)$ -enhed. Den grundlæggende struktur etableres via en påstand om, at der i fylogenesen udvikles et refleksivt forhold, der er således beskaffent, at noget: Det producerende (P) i og med det negerende transformationsforhold (T) kan forholde sig til forholdet mellem det bearbejdede og den operation, der forandrer det ubearbejdede til det bearbejdede. Det vil sige, at det producerende står i et transformativt forhold til selve forandringen. Det grundlæggende transformative forhold har i sin refleksive form en lov-mæssig udfoldelse som kontrolformer. Den kontrolform, der reflekterer kapacitet/kapacitetsudvidelse i det producerende, kalder jeg forestil-len/eftertænken, medens den kontrolform, der reflekterer motiv/motivudvidelsen i det producerende, kaldes ønsken/vurdereren. Ovenstående, hvis formelle udtryk er $T(P \text{ f/e } \Xi \text{ o/v } ((B \text{ m/mu } \Xi \text{ k/ku } (-Bo+B)))$ -enhed, og som i sin korte form kan skrives $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enhed, kan illustreres som vist i figur 3.

Figur 3. Transformationens eksistensform

Denne model beskriver en person, der i selve forandringsprocessen forestiller sig og ønsker, at noget kunne være anderledes samtidig med, at vedkommende vurderer og tænker efter, om den igangværende forandring bringer det forestillede og ønskede med sig.

I det følgende tages det for givet, at $F(B \Xi O)$ -enheden er det mønster ud fra hvilket, enhver teori om levende systemer i forandring skal udvikles. Det hævdes samtidigt, at der eksisterer forandrende systemer i verden, som kan beskrives teoretisk som $F(B \Xi O)$ -enheder, og at $F(B \Xi O)$ -enheden er den mindste enhed, der kan opereres med teoretisk. Dermed være ikke sagt, at enhedens komponenter ikke kan beskrives i teoretiske termer, men blot, at komponenterne ikke eksisterer som uafhængige entiteter. Levende systemer i forandring omfatter altså en sammenhæng, der kontrolleres af en nødvendighed, der giver denne sammenhæng mening, hvor begrebet mening udtrykker $F(B \Xi O)$ -enhedens psykiske grænse. Det tages ligeledes for givet, at $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheden er det mønster ud fra hvilket, enhver teori om forandrende systemer i transformation skal udvikles, hvor det i sagens natur samtidig hævdes, at der eksisterer transformerende systemer i verden, dvs. personer, som kan beskrives som $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheder, der er såvel meningsgivende som meningskabende.

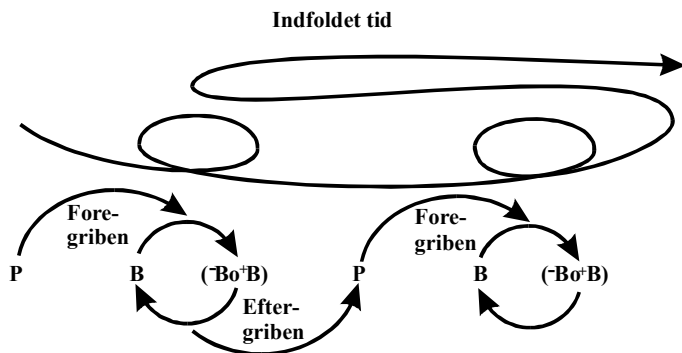
Det næste skridt bliver, at oparbejde en teori om meningskabende systemer inden for rammerne af paradigmet $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enhed. Det er min opfattelse, at en sådan teori kan genereres med udgangspunkt i systemdynamiske modeller. Inden for systemdynamikken har fænomenet tid en særlig teoretisk status, som det er nødvendigt at tage stilling til.

Indfoldet tid og hændelser

Prigogine & Stengers (1993) har påvist, at åbne systemers evolution finder sted i irreversibel tid. I irreversibel tid kan biologiske systemer, som pr. definition er åbne, nå tidslige tilstande, i hvilke systemerne er stabile. På tysk kaldes disse tilstande *Fliessgleichgewicht* (von Bertalanffy, 1950). Jeg hævder, at $F(B \Xi O)$ -enheden som system ikke alene når en stabil reproduktionstilstand, men også opretholder sig selv som stabil til-

stand gennem forandringer i irreversibel tid. Da førsteordensforholdet $F(B \equiv O)$ -enhed imidlertid er foldet refleksivt ind i andenordensforholdet $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhed, må den på den måde begrænsede $F(B \equiv O)$ -enhed være forskellig set i relation til irreversibel tid. Forskelligheden kommer i sagens natur til udtryk i påstanden om, at andenordensforholdet til forskel fra førsteordensforholdet er refleksivt i og med nødvendighederne forestillen/eftertænken og ønsken/vurderer. Givet disse nødvendigheder omfatter meningssskabende systemer, hævder jeg, et moment af reversibilitet, selvom denne reversibilitet forløber i irreversibel tid. Denne form for 'reversibel-irreversibel' tid kalder jeg indfoldet tid. Rummet for indfoldet tid kan illustreres som vist i figur 4, hvor tiden i andenordensforholdet rækker bagud og forud uden at gå bagud og forud, hvilket indebærer, at $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden kan håndtere fortidige og fremtidige førsteordensforhold samtidigt med, at tiden i det enkelte førsteordensforhold kan sættes i stå således, at det bearbejdende og det operative forhold ($-Bo^+B$) sættes i et tidløst rum, hvori fortid og fremtid hæves op i en her-og-nutid. Denne antagelse indebærer altså, at det bearbejdende og det operative forhold kan sættes som et samtidigt forhold, og, at $F(B \equiv O)$ -enheder kan assembleres fortløbende til sammenhængende meningsgivende strukturer. Eller det producerende kan via et sæt af eksisterende meningsformer, dvs. idéer båret af begreber, skabe en ny meningsgivende struktur, der i sagens natur udgør det fundament, hvorfra forestillen og ønsken tager afsæt.

Figur 4. Udfoldelse af $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden i indfoldet tid

Jeg kalder den proces, som finder sted i indfoldet tid fore-efter-griben. Fore-efter-griben er ikke i egentligste forstand en ny selvstændig proces, men den måde, hvorpå forestillen/eftertænken og ønsken/vurderer folder sig ud i indfoldet tid som en begrebslig transformations- og assemble-

ringsproces, der frembringer den meningsgivende struktur, jeg har kaldt personens selv- og omverdensopfattelse (Elstrup Rasmussen, 1980).

For at kunne hævde opfattelsen af indfoldet tid som rummet for tilbagevendende, dvs. oscillerende bevægelser, er det nødvendigt at introducere begrebet hukommelse som en art systemdynamisk genbrugsmechanisme. Uden systemdynamisk hukommelse er en andenordens begrænsning af førsteordensforholdet en umulighed, dvs., for at kunne fastholde det bearbejdende og det operative forholds samtidighed og assemblere fremadrettede og bagudrettede førsteordensforhold til en meningsgivende struktur, må $F(B \Xi O)$ -enheden kunne fungere i et hukommelsesrum, der altså substantialiserer indfoldet tid.

Indfoldet tid introducerer en anden hukommelsesaafhængig kvalitet ved det meningsskabende system. Hvor verdenslinien for et fysisk system er enten kontinuert eller diskontinuert, er meningsskabende systemer karakteriserede ved at omfatte en begyndelse, en slutning, og noget, som ligger ind imellem, dvs. hændelser. $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheden introducerer således hændelsen i naturvidenskaben. En hændelse bevæger sig i indfoldet tid som en oscillerende irreversibel frem- og tilbagegående meningsskabende proces.

I det følgende anvendes den meningsgivende $F(B \Xi O)$ -enhed, og den meningsskabende $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enhed som designprincipper. For at kunne modellere et konkret system er det imidlertid nødvendigt også at kunne udtrykke såvel tilstandsvariable som interaktionsvariable.

Idéer bestemt som tilstandsvariable

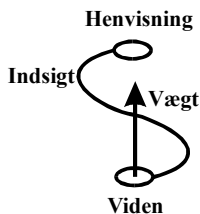
Indtil nu er mening kun blevet bestemt som form. For at give fænomenet indhold er det nødvendigt at hævde, at $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheden omfatter et sæt af fundamentale forandringsmåder nemlig: Identificering, integrering og positionering (Elstrup Rasmussen, 1994a,b). Generelt betraget kan identificering defineres som den forandringsproces, hvori det bearbejdende operativt sætter noget lig noget andet; integrering kan defineres som den forandringsproces, i hvilken noget operativt sammenføjes med noget andet til noget tredje, medens positionering kan defineres som den forandringsproces, hvori noget sættes operativt i relation til noget andet. De tre forandringsprocesser frembringer som enhedsproces de idéer, der er $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enhedens tilstandsvariable.

En idé er, som jeg skal komme ind på senere, et prototypisk udtryk for opsamlet information. Strukturelt betraget omfatter en idé fire komponenter. Den første komponent, der genereres igennem identificering, kalder jeg viden. I et specifikt system omfatter viden fx det faktum, at 'ko' og 'hest' identificeres i 'dyr', hvor 'dyr', så at sige er den prototypiske idées ID-kort. Når personen udtrykker 'dyr' igennem ordet dyr, udtrykker

vedkommende i indfoldet tid den identificering, der ligger i, at ‘dyr’ omfatter ‘ko’ såvel som ‘hest’, selvom han eller hun kun udnytter termen ‘dyr’. Den anden komponent: Vægt genereres ligeledes gennem identificering. Medens viden er identificeringens kvalitative resultat, er vægten dens kvantitative. Enhver viden ledsages af en måleværdi, der repræsenterer den vægt, noget tillægges, når dette noget ikke er tilstede, dvs., at vægten peger på den betydning, som ‘ko’ tillægges i forhold til ‘hest’. Den tredje komponent, der genereres gennem integrering, kaldes indsigt. Indsigt omfatter fx det, at ‘æg’ og ‘olie’ kan røres sammen til ‘mayonnaise’. En idéns indsigtskomponent omfatter alle akkumulerede, dvs. ihukommene, integrationsresultater, som systemet har ført ud i livet i relation til den samtidigt eksisterende viden. Den fjerde komponent, som jeg kalder henvisning, genereres gennem positionering. Idéens henvisningskarakter, hævder jeg, dukker op i tekstproduktionen, som denne er bestemt af B. Bierschenk & I. Bierschenk (1986), i form af figur (O_{Fi}), grund (O_{Gr}), middel (O_{mi}), og mål ($O_{må}$), som i sætningen ‘bonden hugger pindebrænde på blokken med en økse for vinteren’, hvor ‘pindebrænde’ er figur, ‘blokken’ grund, ‘øksen’ er middel og ‘vinteren’ mål. Jeg vil vende tilbage til tekstproduktion senere. Idéen kan illustreres som vist i figur 5.

Figur 5. Idéen beskrevet som enheden af viden, indsigt, vægt og henvisning

Idéer er tilstandsvariable i den betydning, at de udviklet via identiske processer varierer fra et tidspunkt til et andet og fra system til system. Idéer eksisterer og skabes i den systemdynamiske hukommelse, dvs. i det rum, indfoldet tid udgør, og genereres i indfoldet tid i begrebets form i og med processen fore-efter-griben til selv- og omverdensopfattelser, der i sin tur kontrollerer transformationsprocessen i form af ønsken/vurderer og forestillen/eftertænken. Det sammenhængende sæt af idéer udgør $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enhedens meningsgivende struktur.

Information bestemt som interaktionsvariabel

Det næste skridt må være at finde ud af på hvilken måde, $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheden interagerer med den fysiske verden, dvs. den verden, der kan beskrives som værende uafhængig af livs opkomst.

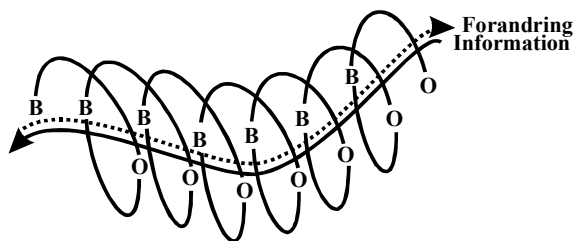
Det grundlæggende spørgsmål i forbindelse med enhver interaktion er via hvilke egenskaber, de involverede objekter interagerer (Kugler og Turvey, 1987). I den fysiske verden interagerer systemer gennem masse-dimensionen via en kraftforbindelse. Det er imidlertid utænkeligt, at de variable, der udtrykker bearbejdende systemers interaktion med disse systemers fysiske omgivelser, kan inkludere en massedimension. Bearbejdende systemer kolliderer ikke fysisk med deres omgivelser som bearbejdende. Det er naturligvis indlysende rigtigt, at boksere, der slår løs på hinanden, interagerer via en kraftforbindelse, men betragtet på dette beskrivelsesniveau er bokserne blot fysiske systemer, der interagerer, hvorfor interaktionen kan beskrives inden for en rent fysisk referenceramme. Hvis den ene bokser derimod sætter sig selv på spil som bearbejdende i interaktionen, vil han ret så hurtigt falde død om, idet den andens kraft ville destruere den organisering, der opretholder bokseren som bearbejdende. Det er altså vigtigt at være opmærksom på, at en operation, der bringer det ubearbejdede i en bearbejdet form, kan have en fysisk komponent (hånd mod kæbe), men samtidig, at det ikke er fysiske forhold, der bestemmer $F(B \Xi O)$ -enheden. For at kunne beskrive, hvorledes det bearbejdende og dermed meningsgivende interagerer med det fysiske og overlever, må der udvikles en strategi, som ikke inkluderer massedimensionen, men som ikke desto mindre kan omfatte denne på en anden skala med andre ord en strategi, som retter sig mod at udvikle en forståelse, der inkluderer beskrivelser af det bearbejdende som i informationel forstand er afhængig af fysiske beskrivelser.

Protoeksemplet på interaktion bestemt som information er ifølge Kugler og Turvey (1987) termitteres bobygningsadfærd. Termitternes bobygningsadfærd er simpel: Idet en termit flyver omkring samler og kaster den intentionelt, men tilfældigt bobygningsmateriale, som indeholder en kemisk substans. Der, hvor materialet lander, skabes et fysisk potentiale, som resulterer i en gradient, der kan beskrives som et flow-felt, idet den kemiske substans spredes i omgivelserne på samme måde som ringe spredes i vand, når en sten kastes i. Hvis den samme eller en anden termit som kraft-felt bevæger sig ind i flow-feltet, sætter den kursen mod gradienten for at kaste sit eget bobygningsmateriale i gradientens startpunkt, hvorved flow-feltet forstærkes. Startpunktet for flow-feltet kan beskrives som en topologisk singularitet, dvs. som en punktattractor. Den etablerede attraktor, som er en geometrisk flow-feltabstraktion, informerer altså den samme eller andre termitter, der selv kaster materiale på en sådan måde, at der gradvist dannes en søjle, der siden hen gennem integration med andre søjler danner den bue, som er grundstenen i boet.

Den tidsligt afhængige dissipation, dvs. det fysiske flow-felt, inducerer som punkttattraktor en *bestemt* aktivitet, idet insektet som kraft-felt sætter retningen mod gradientens startpunkt. Den topologiske singularitet, som er flow-feltets abstraherede form, træder således frem som en informerende begrænsning, der kategoriserer de systembaner, som insektet forfølger som værende kraft-felt.

I min terminologi er boet blevet til som noget bearbejdet, dvs. noget, der i fysiske termer kan beskrives som et objekt, men som inden for $F(B \Xi O)$ -enheden kan beskrives som noget informationelt. I denne forstand er boets tilblivelse et eksempel på en cyklisk proces, der er afhængig af den fysiske relation mellem flow-feltet og insektets eget kraft-felt, som det eksisterer i flyvningens form, men i selve interaktion mellem det bearbejdende og det fysiske er der ingen fysisk relation, men en informationel. Flow-feltgeometrier er altså flow-feltgeometrier, men i og med forandringsprocessen, som den foreligger i $F(B \Xi O)$ -enhedens form, bliver disse flow-feltgeometrier den information, som begrænser samme forandringsproces. Det er således væsentligt at erindre, at information ikke forårsager forandring, men begrænser forandring, hvor begrænsningen som information er genereret med naturnødvendighed. Denne forståelse kan illustreres som vist i figur 6, hvor information via forandringsprocessen begrænser, dvs. kategoriserer $F(B \Xi O)$ -enhedens systembane. Man kan også sige, at forandringsprocessen får en bestemt form, fordi den gennemstrømmes af den information, som samme forandringsproces giver muligheder for givet de fysiske omgivelser, der for personens vedkommende i sagens natur kan være af kulturel art.

Figur 6. $F(B \Xi O)$ -enhedens informationsbegrænsning

Idéer bestemt som interaktionsvariable

Ovennævnte model omfatter imidlertid ikke indfoldet tid. Modellen arbejder alene inden for fysiske gradienters område og ikke inden for mentale. Det vil sige, at information kun har at gøre med flow-feltgeometrier, der i informationens form begrænser $F(B \Xi O)$ -enheden.

Inden for $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden, er den indfoldede $F(B \equiv O)$ -enhed selv underkastet en cyklisk proces, der er af højere orden. Selvom det er den informationsdrevne førsteordens enhed, som i informationel forstand begrænser andenordens enheden, kan det ikke være information som sådan, der begrænser denne andenordens enhed. Det må være de geometrier, som et informationsflow giver anledning til i infoldet tid, der via $F(B \equiv O)$ -enheden begrænser $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden. I $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden er der netop ikke tale om en cyklus, der i informationel forstand er begrænset fysisk, men en cyklus, der er begrænset af de geometrier, som den begrænsende information har sat i og med $F(B \equiv O)$ -enheden. Informationsflowets geometrier, som må være mindst en dimension højere end informationen selv, sættes i $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden i form af idéer. Idéer er således en slags andenordens information. Hvor informationsbegrebet er bundet til bearbejdende systemers umiddelbare meningsgivende økologi, er idébegrebet bundet til informationsprocessering, dvs. til meningsskaben. Hvor information er en økologisk afledte geometriske abstraktioner, er idéer et indfoldet resultat af de geometriske abstraktioner som informationsflowet giver anledning til. Det vil altså sige, at den cykliske $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhed i indfoldet tid kan generere mentale variable i idéens form. På samme måde som termitterne er i stand til at skabe stabile strukturer i form af søjler og buer, kan højereordens systemer identificere, integrere og positionere information i form af idéer, som er stabile mentale former, der som nævnt ovenfor omfatter viden, indsigt, vægt og henvisninger. På samme måde som materielle søjler og buerstrukturer i boets form begrænser termitternes adfærd, begrænser idéer sat som mentale strukturer højereordens transformation. Denne opfattelse indebærer, at $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden til forskel fra $F(B \equiv O)$ -enheden omfatter en evolutionær proces. Hvor termitten kun kan transformeres via en ekstern evolution, kan personer transformeres via en intern.

I termitternes tilfælde eksisterer der kun et lille antal begrænsende informationsstrukturer. Da $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden i hukommelsens systemdynamiske form imidlertid omfatter tusinder af begrænsende idéer, må der findes en organiserende strategi, som kan specificere, hvilket sæt af idéer, dvs. hvilken selv- og omverdensopfattelse, der skal guide interaktionen i en specifik hændelse. I Elstrup Rasmussen (1997b) har jeg foreslået, at der eksisterer en binding mellem informationsflow og idéer således, at i det øjeblik, det bliver nødvendigt for $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden at antage en alternativ tilstand, vil det sæt af idéer, som er nødvendigt for at meningssgive denne alternative tilstand, blive specificeret. For at kunne begribe denne organiseringsstrategi er det stadig af største betydning at være opmærksom på, at der er forskel på information og idé. Hvor information udtrykker materielt determinerede flow-feltgeometrier, er idéer prototypiske komponenter, der som indsigt, viden, vægt og henvisninger er genererede via forandringsformerne: Integrering, identificering og positionering. Men ikke desto mindre er det informationsflowets geome-

trier, der som invarianter giver anledning til idéernes opkomst. Der eksisterer med andre ord en afhængighed mellem de operationelle komponenter, dvs. idéerne modelleret som tilstandsvariable, og informationsflowets geometrier. Informationsflowet bestemmer ganske enkelt hvilke idéer, der kan skabes, men informationsflowet bestemmer også, hvilke idéer, der skal assembleres for, at der kan skabes en meningsgivende tilstand.

T(P Ξ (B Ξ O))-enheden som selvorganisering

I Elstrup Rasmussen (1997b) har jeg med henvisning til Kugler og Turvey (1987) antaget, at naturen omfatter en organiseringsstrategisk lovmæssighed, som er tilstrækkelig generel til, at den kan anvendes uafhængig af skalaer og discipliner inden for naturvidenskaben her under psykologien. Den grundlæggende forudsætning for denne antagelse er udviklet af Prigogine (Prigogine & Stengers, 1985), som via begrebet dissipativ struktur henviser til det fænomen, at en energistrøm gennem et system af løst koblede operationelle komponenter kan give anledning til, at der genereres begrænsninger, som organiserer systemet temporært. Prigogine har således vist, at der inden for et system, som befinder sig langt fra ligevægt, kan opstå stærke processer, der genererer instabiliteter, som kan øge systemets organisering. Fænomenet kan iagttages i en Bénardcelle, som er en lille væskefyldt beholder, der gennemstrømmes af energi. Når energiflowet bliver tilstrækkeligt stort, optræder der på overfladen af cellen mønstre, som ikke kan forklares via de kræfter, der eksisterer mellem de partikler, som udgør systemet. Dissipative strukturer kan i faserummet beskrives som geometrier, der orienterer et dynamisk systems bane (Kugler & Turvey, 1987). Eksempelvis vil en punkattraktor, som dukker op i en faserumsbeskrivelse, indikere, at et felt har undergået en transformation fra at referere til et system uden foretrukne tilstande til at referere til et system med en foretrukket tilstand. De dissipative geometrier, som dukker op i faserummet, når to eller flere processer konkurrerer, beskriver tilstande, i hvilke alle flow-problemer for de konkurrerende processer tilfredsstilles. Man kan sige, at opkomsten af en dissipativ geometri er en faserumsbeskrivelse af et kompromis, der altså udtrykker en strukturel kobling af et givet systems operationelle komponenter, når systemet gennemstrømmes af energi. I nogle systemer eksempelvis Bénardcellen eksisterer de strukturelle koblinger kun så længe systemet gennemstrømmes af energi; i andre systemer eksisterer der i forvejen strukturelle koblinger, som kan dissipere energi. Disse systemer omfatter altså foretrukne tilstande, der kan beskrives som frihedsgrader, dvs. som strukturbestemte tilstande, der kan realiseres, når de som systemer udsættes for et energiflow.

Konkurrencen mellem et energiflow og et systems eksisterende strukturelle kapacitet til at dissipere dette energiflow kan eksemplificeres via et faldende blad (Kugler & Turvey, 1987). Når et blad falder, gennemstrømmes det af den energi, som produceres via relationen mellem gravitationskraften og luftmodstanden. I begyndelsen af faldet skælver bladet. Ved at skælve kommer bladet af med energien. Når det ikke længere er tilstrækkeligt at skælve, begynder bladet at bevæge sig frem og tilbage som en pendul for til slut at rotere, hvorefter bladet ikke har flere strukturelle frihedsgrader til sin rådighed. I princippet vil bladet, fordi det ikke længere kan slippe af med energien, kunne blive så varmt, at det bryder i brand, hvorefter det i sagens natur ophører med at eksistere som blad. Igennem de tre stadier aktiveres de frihedsgrader, som er indbygget i bladet struktur. Bladet udvikler ikke sine dissipative strukturer i situationen, men i evolutionen. Bevægelsen fra situationelle dissipative strukturer til inherente er en evolutionær proces, hvor i mere og mere effektive dissipative strukturer udvikles og cementeres. Argumentet bag den evolutionære dannelse af dissipative strukturer er, at i det øjeblik, hvor et system ikke omfatter de nødvendige frihedsgrader til at dissipere energiflowet, sættes det under pres. Hvis systemet ikke kan undslippe, kan det bryde sammen eller forandre sig fx ved at udvikle nye frihedsgrader.

Kugler og Turvey (1987) opsummerer de forudsætninger, der skal være tilstede for at dissipative strukturer kan realiseres eller dannes, på følgende måde: 1. Der skal eksistere et potentialereservoir. 2. Der skal eksistere et antal frihedsgrader blandt de operationelle komponenter. 3. Der skal opstå en konkurrence mellem den mængde af potentiel energi, som flyder ind i de operationelle komponenter, og disse komponenters muligheder for at dissipere energi. Og endelig 4. skal den kritiske energimængde, som flyder ind i de nuværende operationelle komponenters struktur, enten kunne aktualisere andre frihedsgrader eller medvirke til at nye strukturer dannes således, at energiflowet kan absorberes. Det nye spatio-temporale regime, dvs. selvorganiseringen, bliver altså til via en konkurrence mellem energiflowet ind i systemet og de operationelle komponenters strukturelle muligheder for at dissipere denne energi. Hvis de nødvendige frihedsgrader er til stede, kan energidissipationen aktualiseres gennem et sæt af eksisterende strukturer. Hvis energiflowet overskrider den mængde af energi, som de operationelle komponenter strukturelt betraget kan dissipere, kan overskudsenergien bruges til at reorganisere de operationelle komponenter, der som andre strukturer kan dissipere en større energimængde. Og endelig kan energiflowet i en evolutionær proces anvendes til at skabe nye operationelle komponenter og dermed strukturer.

Ovenstående selvorganiseringsprincip er en naturlig orden, hvorfor det via genstandsafhængige transformationer kan anvendes inden for såvel fysik som biologi og psykologi. Og det er dette princip, som generaliseres og transformeres til at omfatte forholdet mellem informationsflow og idéer, der er $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enhedens operationelle komponenter.

Kvalifikationer og kompetence

Der er naturligvis forskelle mellem et åbent fysisk system og et åbent mentalt system. Medens et fysisk systems selvorganisering alene er drevet af energiflow, er et mentalt system, dvs. $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden, drevet af et informationsflow, der møder en transformativ proces. Det vil sige, at $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden ikke alene omfatter evnen til at strukturere og omstrukturere eksisterende sæt af systemkomponenter, dvs. idéer, men også evnen til at generere nye idéer, når informationsflowet overskrider de eksisterende frihedsgraders muligheder for at etablere flowstabilitet, dvs. mening. Dette indebærer, at $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden i sig selv omfatter en evolutionær proces. Der eksisterer altså en grundlæggende forskel mellem fysiske og meningsskabende systemers selvorganisering. Hvor et fysisk system via energiflow bibringes en organisering, hvilket indebærer, at systemet får en kvantitativ eller frekvensbestemt struktur, frembringer $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden som system i og med det producerende en organisering i denne enheds unike sæt af idéer, hvilket indebærer, at systemet skaber en kvalitativt bestemt struktur.

Den samlede tanke bag $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhedens evne til at skabe flowstabilitet er altså, at det enkelte system via transformationsprocessen så at sige fremprovokerer et informationsflow, der i sin tur specificerer de idéer, der struktureret kan dissipere samme informationsflow således, at systemet når flowstabilitet. Så længe systemet kan opretholde en stabil tilstand via eksisterende mentale strukturer, kaldes systemet potent. En meningsopretholdende $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhed er altså potent. Hvis informationsflowet overstiger grænserne for, hvad eksisterende strukturer kan dissipere af information, siges informationsflowet at være kompliceret. Det er altså selve forholdet mellem informationsflow og de eksisterende idéstrukturer, som definerer, om et informationsflow er kompliceret eller ej. Det komplicerede informationsflow sætter de eksisterende strukturer under pres. Hvis det i indfoldet tid er muligt for $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden i form af fore-efter-griben at omstrukturere, dvs. reassemblere det eksisterende sæt af idéer således, at systemet når flowstabilitet, siges systemet at være kvalificeret. Man skal her være opmærksom på, at $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden kan udsættes for et kompliceret informationsflow ved fx at skifte position, men systemet kan også selv generere det komplicerede flow via integrative aktiviteter, lige som flowstabiliteten kan skabes i selve interaktionen mellem mentale og fysiske omstruktureringer. Eksempelvis er nogle af Dunckers (1945) klassiske problemløsningsopgaver konstrueret på en sådan måde, at opgaverne kan løses ved såvel mental omstrukturering som omstrukturerende manipulation. $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden er altså kvalificeret, såfremt den er i stand til i indfoldet tid at transformere eksisterende meningsstrukturer som resultatet af og forudsætning for dannelsen af kvalitative forskelle i verden. Hvis informationsflowet overstiger grænserne for, hvad de realiserede strukturer kan

dissipere, siges informationsflowet at være komplekst. Komplexitet måles altså på selve forholdet mellem informationsflow og systemets muligheder for omstruktureringer. Givet, at et system fremprovokerer et komplekst informationsflow, kan det ikke længere klare sig med at omstrukturere de givne systemkomponenter. I dette tilfælde er systemet nødt til at opsamle og transformere information fra selve informationsflowet til nye idéer. Dette sker i sagens natur via allerede eksisterende idéer, der via identificering, integrering og positionering bliver til nye idéer, der struktureret kan bringe systemet i en stabil, dvs. meningsgivende, tilstand. Hvis det i indfoldet tid som fore-efter-griben via integrative, identificerende og positionerende forandringer er muligt for $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden at skabe et sammenhængende sæt af gamle og nyskabte idéer således, at systemet når flowstabilitet, siges systemet at være kompetent. Man skal også her være opmærksom på, at $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden kan udsættes for et komplekst informationsflow ved fx at skifte position, ligesom systemet selv kan generere et komplekst flow via integrative aktiviteter, hvor flowstabiliteten kan etableres i selve interaktionen mellem mentale og fysiske nyskabelser. $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden er altså kompetent, såfremt den er i stand til i indfoldet tid at forny eksisterende meningsstrukturer, dvs. skabe ny former for selv- og omverdensopfattelse som resultatet af og forudsætning for dannelsen af en kvalitet til forskel i verden.

Bestemmelse af kompetence som meningsskaben via tekstproduktion

Evnen til at skabe mening folder sig i sprogbeherskende systemer ud i irreversibel tid som tekst; talt eller skrevet. Grundlaget for teorien om meningsskaben via tekstproduktion er udviklet af B. Bierschenk (1984, 1992). Med udgangspunkt i filosofen Kants syntetiske paradigme hævder B. Bierschenk eksistensen af et princip ((int (A)) a (ort(O))), som udgør det syntetiske apriori for tilvejebringelse af kundskab (knowability). Princippet udtrykker eksistensen af en intentionel (int) orienteret (ort) aktivitetskobling (a) mellem agent (A) og objektiv (O). Princippet udfoldes som syntetisk aposteriori i form af sprogmekanismen (Aa(AaO)), via hvilken der i tekstens form tilvejebringes perspektiveret kundskab. I og med den særlige selvreference, sprogmekanismen udgør, opsamles i selve tekstproduktionen invariant information, som syntetiseres til en meningsgivende struktur, hvis særlige perspektiv bestemmes i tekstproduktionen i og med agentens intentionalitet. I forbindelse med formuleringen af ovenstående princip og hævdelser af sprogmekanismens eksistens har B. Bierschenk udviklet en empirisk forankret kognitiv teori. B. Bierschenk har endvidere i samarbejde med I. Bierschenk & H. Helmersson (1996) udviklet en metode Perspektivisk Tekstanalyse (PTA), som gør

det muligt at afdække de meningsformer, som bliver til i tekstproduktionen.

Det er min opfattelse, at B. Bierschenks³ kognitive teori, hvis grund altså omfatter princippet ((int (A)) a (ort(O)) og mekanismen (Aa(AaO)), i en generaliseret form substandtialiserer den proces, jeg inden for $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheden har beskrevet som fore-efter-griben. Denne opfattelse indebærer, at $T(P \Xi (B \Xi O))$ -enheden i indfoldet tid skaber mening efter sin egen form beskrevet som (Aa(AaO)) mekanisme. Overtagelsen af B. Bierschenks kognitive teori indebærer, at det, jeg har beskrevet som operationer ($O = (-Bo+B)$ som medfører (^aL)) i fore-efter-gribelsesprocessen kan specificeres som meningskomponenter. Eksempelvis kan forandringsprocessen Bonden (B) hugger (f) pindebrænde på blokken med øksen ($-Bo+B$) for vinteren (^aL), skrives ud som meningskomponenter efter formen:

Bonden hugger pindebrænde på blokken med øksen for vinteren

A   a   O_{Fi} +   O_{Gr} +   O_{Mi} +   O_{Må}

hvor sprogmekanismen altså organiserer forholdet mellem agent og objektiv, der via præpositioner specificeres efter formen: Figur, grund mid-del og mål.

Sprogmekanismen skaber således mening i indfoldet tid ved at organiserer det sæt af idéer, der specificeres af informationsflowet, som tekst.

Da personen kun kan tale og skrive i irreversibel tid, må den indfoldede tids oscillerende frem og tilbagegående bevægelse fortløbende transformeres til lineært organiserede tekststreng. Det vil sige, at den holistiske frem- og tilbagerettede meningsskaben skal lægges ud som en tekststreng, i hvilken det, man netop siger, foregriber noget, man endnu ikke har sagt, samtidig med, at det, man siger, griber efter det, man netop har sagt. Man kan via en analogi forestille sig meningsskaben som en flade, der skal dækkes af en linie, som altså symboliserer tekststrengen. Fladen, der har dimensionen 2, kan uanset, hvor længe og hvor tæt linien, der har dimensionen 1, lægges, aldrig blive dækket af linien. Men i og med, at linien i sin tæthed så at sige kravler ind i den brudne dimension mellem 1 og 2, kan det givet en bestemt metode nemlig Perspektivisk Tekstanalyse lade sig gøre at rekonstruere fladen ud fra linien. Jeg skal vende tilbage til denne rekonstruktion om lidt.

Sætninger og sammenhørende sætninger, dvs. tekster, udfolder således mening, men afspejler ikke mening direkte, fordi sætninger i kraft af deres sekventielle natur ikke kan udtrykke struktur. En organiseret ansamling af sætninger, dvs. en tekstur, udtrykker kun strukturens relationelle overflade og ikke det sammenhængende sæt af indsigtforhold, der udgør meningsstrukturen, eller udtrykt i relation til ovennævnte analogi: Linien udtrykker ikke fladen. Forskellen mellem tekstteksturen og me-

ningsstrukturen kan også beskrives via en anden analogi. Givet et landskab med bakker og dale udgør selve den ubrudte, men variable sammenhæng, som danner disse bakker og dale, landskabets struktur. Et sådant landskab kan gennemtraves af en vandringsmand, som markerer sin rute med et sæt af landskabsmarkører, hvor sættet af relationer mellem de afsatte markører, dvs. koter, udgør landskabets tekstur. Teksturen viser således hen til strukturen, men udtrykker ikke denne. Imidlertid omfatter strukturen andet og mere end indsigtssammenhænge, eller stof om man vil, den omfatter også form, som udgøres af idéernes semantiske indhold, dvs. viden og vægt, der i landskabsanalogien kan sammenlignes med jordbundstyper så som muld, granit og bassalt. De strukturformer, som vandringsmanden kan iagttage fra en bestemt position, kan han skrive ind mellem sine landskabsmarkører på en sådan måde, at de netop falder i fire kategorier: Figur, grund, middel og mål. Disse beskrivelser peger på vidensindholdet i og henvisningskarakteren af de idéer, der som indsigt danner den grundlæggende meningsstruktur, men disse beskrivelser kan heller ikke indfange den bagved liggende struktur, men kun pege på den gestalt, relationerne mellem figur, grund, middel og mål udgør.

Det er altså ikke umiddelbart muligt at aflæse mening ud fra tekst, selvom meningskaben og tekstfremstilling foregår simultant og interaktivt. Det er i sagens natur muligt at pege på de idéer, så som bonde og pindebrænde, der specificeres af informationsflowet i hændelsen, men det er ikke muligt at aflæse den bagved liggende meningsstruktur, fordi teksten er en lineær organisering af en mental strukturering. Den meningsgivende struktur kommer til udtryk i tekstens tekstur, men er ikke teksten eller i teksturens semantiske og præpositionelle form. Og det er derfor, at det er umuligt at anvende semantiske og traditionelt orienterede tekstanalytiske indgange til meningsbeskrivelse. Uanset hvor omhyggelig eksempelvis grounded theory klassificerer en tekst, kommer den aldrig dybere end til at indsamle og ordne vandringsmandens landskabsmarkører.

En af de basale måder, hvorpå meningsstrukturen kommer til udtryk i teksttekturen, er via sætninger, der udtrykker (Aa(AaO))-enheden så som:

Han ser, at bonden hugger pindebrænde på blokken med øksen for vinteren

A a (A a O_{Fi} + O_{Gr} + O_{Mi} + O_{Må})

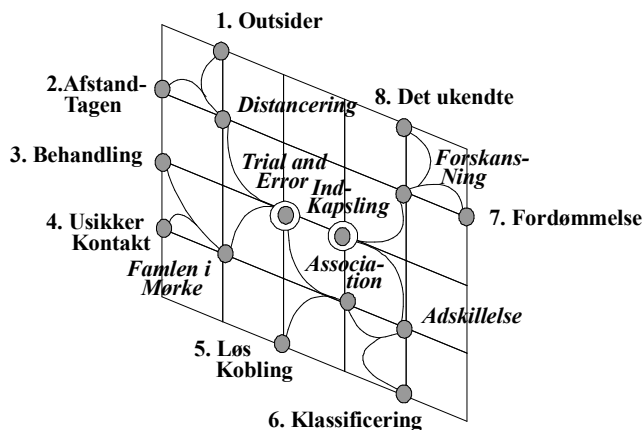
Der eksisterer et begrænset antal former, via hvilke meningsstrukturen gives tekstur i tekstens form (B. Bierschenk, I. Bierschenk & H. Helmersson, 1996). I nærværende sammenhæng er det vigtige imidlertid, at det via teksturens former *er* muligt at trænge ind i den meningsgivende struktur på en sådan måde, at den meningsgivende struktur kan rekonstrueres. Metoden til at rekonstruere meningsstrukturen ud fra teksttekturen kaldes som nævnt Perspektivisk Tekstanalyse. Man kan sige, at

PTA udnytter det, at teksten som streng bevæger sig ind i den brudne dimension, til at rekonstruere den flade, som strengen er et udtryk for. Eller, ved metodisk at aflæse tekstteksturens former kan meningsstrukturen rekonstrueres, og rekonstruktionen kan i sagens natur kun finde sted, fordi teksten, som den folder sig ud i irreversibel tid, er et samtidigt udtryk for den meningsskabelse, der finder sted i indfoldet tid.

Meningsstrukturanalysen omfatter fire former: Figur, grund, middel og mål, der hver især har en objektivside og en agentperspektivside. Hvor objektivsiden viser hen til hvilken mening, der er skabt i en given hændelse, viser agentperspektivsiden hen til de sammenhænge, som agenten i særlig grad har hæftet sig ved i meningsskabelsesprocessen.

En given mening kan beskrives topologisk som vist i holotoperne figur 7 og 8. Figur 7 beskriver en meningsfigur, som er skabt i forbindelse med, at en læge har udtrykt sig om, hvorledes han forholder sig til en fremmed person, som skal integreres i den gruppe, hvori meningsskaber er ledende i kraft af sin funktion som læge. Figur 8 beskriver det perspektiv, lægen anlægger på objektivet. Teksten stammer fra en videooptagelse af en dramatisering af et modelsamfund, som bygger på det behaviouristiske samfundsdesign, der er beskrevet i B.F. Skinner's Walden II. (Lee & Mayer, 1976).

Figur 7. Figurholotop

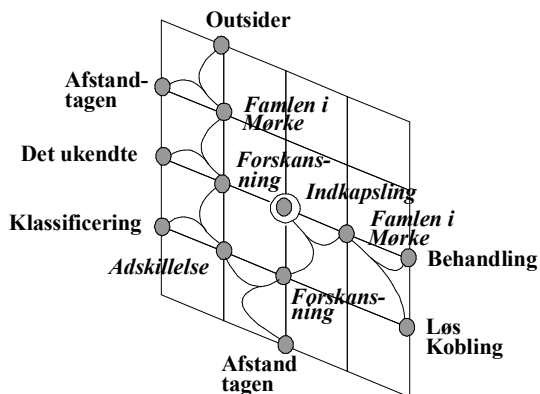
Figurholotopen (figur 7) udtrykker, at den anden indledningsvist opfattes som 'outsider' og med 'afstandtagen'. Disse to forudsætningsgivende opfattelser kan i syntesen beskrives som 'distancering', idet en udenforstående, der tages afstand fra, så at sige holdes i armlængde. Imidlertid skal outsideren integreres, hvorfor en ny indgang sættes nemlig 'behandling', der i og med den 'usikre kontakt' indebærer, at meningsskaber

opfatter den nødvendige behandling som 'famlen i mørke'. At famle i mørke på distancen kender vi til fra psykologien, der almindeligvis beskriver en sådan tilstand som 'trial and error'. Meningsskaberer opfatter altså ikke, at der skulle eksistere umiddelbart givne integrationsformer; han må famle sig frem via forsøgsvisе handlinger og tage de konsekvenser, der måtte komme. Da sammenhængen mellem integrator og den anden åbenbart ses som en 'løs kobling', udmynter de forsøgsvisе handlinger sig i en association, dvs. en relation og ikke i et forhold. Ved at introducere tilstanden 'klassificering', som peger på en specificering af associationen, sættes 'adskillelse', der danner et foreløbigt slutpunkt. Adskillelsen er ikke en særlig klar specificering, men peger dog på, at der ikke skal eksistere et tæt forhold. Dernæst introduceres tilstandene 'fordømmelse' og 'det ukendte' som integreres i 'forskansning'. Ved at fordømme det ukendte, udgrænser man sig selv. Forskansningen integreres dernæst med adskillelse til indkapsling, der peger på, at integrationen ikke sigter mod at etablere et forhold, men mod at sikre sig selv mod det fremmede.

Betragtes det tilhørende figurperspektiv i figur 8, viser det sig, at sluttilstanden er den samme, men at meningsskaberer via fordoblinger især har vægtet 'forskansning' og 'famlen i mørke', hvilket kunne tyde på, at meningsskaberer i og med sine usikre handlemuligheder har valgt at forsvare sig imod den fremmede i stedet for at muliggøre en integration.

Figuren har en grund, dvs. en begrundelse, som ikke er taget med, da beskrivelsen kun skal fungere illustrativt. Hvis meningsgibende strukturer skal fungere som grundlag for teoriproduktion, dvs. som data, må de indlejres i en kontrollerbar kontekst. Som oftest er livet, som det leves, for omfattende til, at det kan kontrolleres, hvorfor meningsdannelse formentlig kun kan undersøges videnskabeligt via eksperimenter. Spørgsmålet er imidlertid inden for hvilke naturlige begrænsninger, et eksperiment skal forløbe.

Figur 8. Figurperspektivholotop

Civilisatorisk begrænsning af kompetenceudfoldelse

Kompetenceudfoldelse forløber i sagens natur ikke uden begrænsninger: Den enkelte person, der defineres af og rummer $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden er ingen $\emptyset$. I og med, at menneskene fungerer sammen i en civilisation, som omfatter kulturformer, må kompetenceudfoldelsen ud over sin økologiske informationsflowbegrænsning være begrænset af væsentlige træk ved civilisationen.

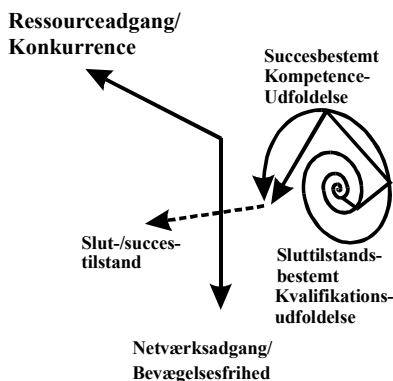
Civilisationen omfatter i sagens natur sine egne særegne lovmæssigheder, der såfremt de skal afdækkes, skal begribes på egne betingelser (Elstrup Rasmussen, 1994a). Det vil sige, at hverken mængden eller helheden af $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhederne udtømmer civilisationen. Civilisationen er noget i sig selv; noget som ikke står i forhold til den individuelle $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhed, men som desuagtet i kraft af sin egenart begrænser samme. At hævde et person-civilisationsforhold eller en person-civilisationsvekselvirkning er altså ifølge nærværende teori en absurditet. Jeg hævder (Elstrup Rasmussen, 1998), at kompetenceudfoldelsen begrænses af de civilisatoriske frihedsgrader konkurrence og bevægelsesfrihed. Eller sagt på en anden måde: $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden har som meningssskaber kun muligheder for at opnå flow-stabilitet inden for rammerne af de civilisatoriske begrænsninger: Konkurrence og bevægelsesfrihed, som til sammen lægger et udviklings- og selektionspres på kompetencen. Da selektionspresset er retningsbestemmende i civilisationen, kategoriseres kompetenceudfoldelsen og dermed meningssskabelsen på konkret måde i en konkret civilisation. Billedligt talt presses $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden ved at skulle bevæge sig i forhold til 'de samme' kulturformer som andre enheder, lige som $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden presses af at have et begrænset råderum, fordi civilisationen omfatter andre enheder. Hvor konkurrencen lægger pres på $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden over operationen, lægger bevægelsesfriheden pres på enheden over det bearbejdende.

I og med de civilisatoriske begrænsninger kategoriseres flow-stabilitet, dvs. den selekterede meningsgivende tilstand, som succes, lige som vejen ad hvilken, dvs. kompetenceudfoldelsen som meningssskaben, kategoriseres retningsbestemmende som strategi, der i sagens natur omfatter forestillen og ønsken. Udviklings- og selektionspresset bestemmer $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhedens kompetenceudfoldelse som en strategi, der, hvis den er succesrig, resulterer i såvel meningsgivende nyskabelser som skabelsen af nye kvaliteter i civilisationen. Den strategiske kompetenceudfoldelse tilfører civilisationen fornuftsprodukter, der kan være alt fra vitser til vandløftningshjul.

Set i forhold til kvalifikationer, der som tidligere nævnt omfatter evnen til at omstrukturere eksisterende idéer i komplicerede hændelser, er strategisk kompetenceudfoldelse evnen til at skabe meningsgivende tilstande, der i succesens form træder frem som foretrukne tilstande, dvs.

sluttilstande, som kvalifikationsudfoldelsen rettes mod. En selekteret og dermed succesrig kompetenceudfoldelse træder frem som en beslutning om i lignende hændelser at søge mod samme succes, der altså kommer til at fremstå som en sluttilstand for kvalifikationsudfoldelse. Kvalifikationsudfoldelse tilfører ligeledes civilisationen fornuftsprodukter, men til forskel fra kompetenceudfoldelsens nyheder vil kvalifikationsudfoldelsen fornuftsprodukter træde frem som variationer over eksisterende temaer. I figur 9 har jeg forsøgt at illustrere ovenstående.

Figur 9. *Kompetence- og kvalifikationsudfoldelsens civilisations- og kulturbestemte rum*

I figuren viser den rettede spiral hen til $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enhedens civilisationsbegrænsede kompetenceudfoldelse i indfoldet tid; en bevægelse, der kan resultere i den civilisatoriske successtilstand, som i $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden er identisk med flow-stabilitet, dvs. en meningsgivende tilstand. Den brudte linie illustrerer kvalifikationsudfoldelse i indfoldet tid som en bevægelse, der via omstrukturering af kompetenceskabte strukturer, dvs. reassemblering af eksisterende idéer, søger mod en *bestemt* sluttilstand. I overgangen fra kompetence- til kvalifikationsudfoldelse reduceres et komplekst informationsflow til et kompliceret, hvorved $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden i personens form opnår en analytisk tempofordel. Eller den kompetente person beherskes af en syntetisk fornuft, medens den kvalificerede person beherskes af en analytisk.

Imidlertid må etableringen af analytiske tempofordele indebærer en kategorisering af civilisationsbegrænsningerne. Jeg hævder således, at i bevægelsen fra kompetence- til kvalifikationsudfoldelse kategoriseres civilisationen som kultur, hvilket indebærer, at de civilisatoriske frihedsgrader: Konkurrence og bevægelsesfrihed lægges i analytiske rammer i form af ressource- og netværksadgang. Det vil sige, at kvalifikationsud-

foldelsen er begrænset af mulighederne for at få adgang til eksisterende ressourcer og mulighederne for at følge de ruter, der fører til disse ressourcer. Med en analogi kan man sige, at civilisationen svarer til naturen, medens kulturen svarer til opdyrkede områder, der er forbundet med stier. Den kompetente person opdyrker natur, medens den kvalificerede dyrker land.

Ud fra ovenstående er det nu muligt at konstruere en teori om lederskab og administration.

Koordinerende Kooperation som Lederskabsforudsætning

Lederskab omfatter i sagens natur mere end én $T(P \exists (B \exists O))$ -enhed. Forudsætningen for, at lederskab kan etableres, er, at to $T(P \exists (B \exists O))$ -enheder, eller personer om man vil, hver for sig har den anden person som del af sine omgivelser. Som del af den ene persons omgivelser genererer den anden gennem sin blotte tilstedeværelse, via sprogproduktion eller fornuftsprodukter et informationsflow, som udgør forudsætningen for den førstes meningsskabelse, hvor den enkelte $T(P \exists (B \exists O))$ -enhed altså skaber mening på eksakt samme måde, uanset om enhedens omgivelser omfatter fysiske eller sprogproducerende objekter. Det vil sige, at begge personer kan skabe mening, som omfatter den anden. Der er ikke tale om, at de to personer udveksler information endsige idéer, men om, at de hver for sig skaber mening via idéer, som specificeres i og med, at den anden genererer et informationsflow. Når en person lytter til en anden, skaber vedkommende ikke mening i det, den anden siger, men en egen mening ud fra den andens tekst. Når vi fx hævder, at det, den anden siger, er noget meningsløst nonsens, udtrykker vi blot, at vi ikke selv kan skabe mening i det informationsflow, den anden genererer. Den ene person kan altså ikke overtage den andens mening. Mening kan ikke flyttes, men kun skabes inden for den enkelte $T(P \exists (B \exists O))$ -enheds rammer. At mening ikke kan overføres indebærer imidlertid ikke, at den enkelte person er en isoleret enhed, men blot, at meningsskabelse hører til på niveauet for kompetenceudfoldelse. Hvis lederskab skal begribes i sig selv, er det derfor nødvendigt at skifte niveau samtidig med, at mulighederne for at begribe den enkelte persons meningsskabelse bibeholdes. Det bliver altså nødvendigt at operere på såvel et mikroniveau som et makroniveau.

Udgangspunktet for at modellere lederskab er en påstand om, at makroniveauet sættes af en $(T(P \exists (B \exists O)))$ s $(T(P \exists (B \exists O)))$ -relation – forkortet $(P_1$ s $P_2)$ -system – som udtrykker, at to personer samarbejder. Grundlaget for at begribe bevægelser på makroniveau er en påstand om (Elstrup Rasmussen, 1994b), at organiseringsformerne, der på mikroniveau træder frem som aktivitetsformerne identificering, integrering og

positionering, er så generelle og uafhængige af skalaer, at de også kan beskrive processer på makroniveau, men samtidig, at organiseringsformerne i sagens natur undergår en transformation fra mikro- til makroniveau. Jeg hævder således, at aktivitetsformen identificering på makroniveau træder frem som den samarbejdsform, i hvilken to personers meningskabelse koordineres; at integrering træder frem som samarbejdsformen Kooperation, i hvilken to personers meningskabelse syntetiseres i fornuftsprodukter, og at aktivitetsformen positionering træder frem som vision, der viser hen til, at $(P_1 \text{ s } P_2)$ -systemet skaber sin egen begrænsning.

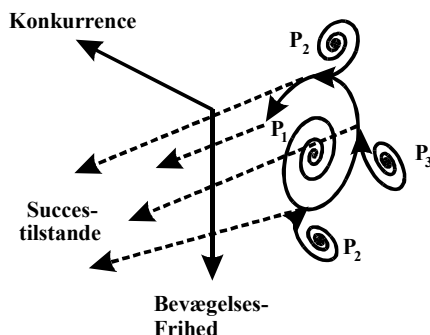
Spørgsmålet er nu, hvorledes de tre makroskopiske samarbejdsformer kommer til at omfatte mikroskopisk meningskabelse, dvs., hvorledes kommer to af hinanden uafhængige meningskabende systemer til at udgøre et enkelt funktionelt system. Jeg har tidligere (Elstrup Rasmussen, 1997b) på basis af Kugler og Turvey's (1987) teori om koblet oscillation argumenteret for, at to systemer, der er fundamentalt uafhængige af hinanden, hvilket indebærer, at der ikke eksisterer forhold mellem de to systemer, fordi de koopererer, etablerer en koordineret vision, som indebærer, at de to uafhængige systemer træder frem som et enkelt funktionelt system. Man kan sige, at de to uafhængige systemer i samarbejdet finder ind i en fælles retningsbestemt rytme. I den fælles rytme taber det enkelte system ikke sin autonomi, men som resultat af koordineringen tvinges det enkelte autonome system væk fra den bane, det ville have haft uden koordineringen. Sammenhængen i $(P_1 \text{ s } P_2)$ -systemet kaldes magneteffekten, der altså er den koordinerende form, hvorunder to autonome $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheder visionært tilpasser sig hinandens meningskaben gennem Kooperation. Samarbejde kan også betragtes som en proces, der retter sig mod at etablere den stabile tilstand, der tilfredsstillende begge autooscillerende systemers meningskaben. Via samarbejdet mister de autonome systemer i sagens natur frihedsgrader på mikroniveau, men det funktionelle system vinder tilsvarende frihedsgrader på makroniveau. Og samtidig: Fordi $(P_1 \text{ s } P_2)$ -systemet som Kooperation frembringer fornuftsprodukter, som i sin tur på informationel måde specificerer den enkelte persons meningskaben, vil de mikroskopiske meningsgivende strukturer få et ensartet præg.

Betraget inden for rammerne af de civilisatoriske begrænsninger: Konkurrence og bevægelsesfrihed udgør $(P_1 \text{ s } P_2)$ -systemet på basis af den koblede kompetenceudfoldelse en strategisk alliance, der i sin succesrige form som sluttetilstand kan etablere en taktisk alliance på basis af kvalifikationsudfoldelse. $(P_1 \text{ s } P_2)$ -systemet kan som $T(P \equiv (B \equiv O))$ -enheden være båret af såvel en syntetisk som en analytisk fornuft.

Flere personer kan indgå i en strategisk alliance med samme tredje på forskellige tidspunkter, som illustreret i figur 10.

Figur 10. To persons tidlige udfoldelse af strategisk alliance med samme tredje

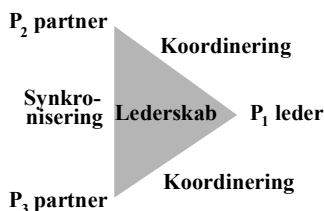

Figur 10 illustrerer, at personen P_1 indgår i vekslende strategiske alliancer, der omfatter personerne P_2 og P_3 . Idéen bag modellen er altså, at personerne P_1 , P_2 og P_3 kan koordinere kooperativt inden for et sæt af visioner og dermed nå forskellige successtilstande.

Lederskab

Hvis strategiske alliancer mellem P_1 , P_2 og P_3 medfører, at P_2 og P_3 , der ikke samarbejder, synkroniseres således, at de efterfølgende kan koordinere kooperativt uden P_1 's tilstedeværelse, udfolder P_1 sammen med P_2 og P_3 lederskab. Og det vil sige, at det er selve synkroniseringen, der udpeger P_1 som leder og P_2 og P_3 som partnere i lederskabet. Dette kan illustreres som vist i figur 11.

Figur 11. Lederskab som synkronisering gennem koordinering

Det er væsentligt at være opmærksom på, at lederskab ikke er hierarkisk organiseret, og, at det er lederskabets makroskopiske funktion at kunne synkronisere personers aktivitet på en sådan måde, at der skabes muligheder for samarbejde mellem de synkroniserede personer. Denne be-

stemmelse implicerer, at etablering af samarbejde mellem P_2 og P_3 ikke er mulig uden P_1 's mellemkomst, hvilket i sin tur må indebære, at P_1 må være noget særligt set i forhold til P_2 og P_3 . Det kunne umiddelbart se ud som om, det er selve P_1 's position, der udgør det særlige, men da denne position netop er blevet til via synkroniseringen af P_2 og P_3 hen over P_1 , er lederpositionen afledt og netop ikke primær, hvorfor positionen heller ikke kan udgøre det særlige. P_1 's særegenhed må altså findes på det mikroskopiske plan, dvs. i selve kompetenceudfoldelsen, hvor denne særegenhed netop kommer til udtryk på makroplan i (P_1 s P_2)-systemet henholdsvis (P_1 s P_3)-systemet. Ud fra kompetenceudfoldelsens særegenhed er det muligt at konstruere et sæt af lederskabshypoteser.

Lederskabshypoteser

Det er en forudsætning for nedenstående hypoteser, at der i det 'samme' informationsflow kan skabes forskellige meningsformer afhængigt af hvilke idéer, der er til rådighed for kompetenceudfoldelsen hos de enkelte personer. Det er ligeledes en forudsætning, at to eller flere personers meningsskabelse er af en sådan art, at samarbejde ikke umiddelbart er muligt. De kan ikke danne en sammenhængende struktur uden en andens mellemkomst. Med en lidt svag analogi kan man sige, at den ene og den anden person ikke kan arbejde sammen uden tolk, og at vedkommende personer skal lærer hinandens sprog gennem samme tredje for at kunne etablere et selvstændigt samarbejde.

Som udgangspunkt kan der opstilles en hypotese om, at den, der træder frem som leder, må have et mere omfattende sæt af relevante idéer i en given hændelse end dem, der træder frem som partnere. Partnernes forskelligartede idéer skal så at sige være delmængder af lederens, men ikke af hinandens.

Som tidligere nævnt kan kompetenceudfoldelse frembringe meningsgivende figur-, grund- mål- og middelformer. Empirisk har det vist sig, at kompetenceudfoldelse i et givet informationsflow altid vil frembringe en meningsgivende figur, men ikke nødvendigvis altid en grund-, mål- og middelform. Der kan derfor opstilles en hypotese om, at den person, der i en given hændelse er i stand til at skabe den mest fuldstændige meningsgestalt også vil blive ledende, fordi vedkommende via samarbejdet kan tilføje hændelsen de meningsformer, der i givet fald mangler hos de andre. Det vil eksempelvis sige, at den, der i en given hændelse kan skabe grunde, midler og mål, vil træde frem som leder i forhold til dem, der ikke kan.

Hvis alle i en given hændelse er i stand til at frembringe et fuldstændigt sæt af meningsgivende former, må det være karakteristika ved de enkelte meningsformer, der er udslagsgivende for, hvem der bliver sat i lederpositionen.

En bestemt mening kan, som det fremgår af figur 8, omfatte flere indgange til eller, om man vil, synsvinkler på det, der finder sted i hændel-

sen. Der kan derfor opstilles en hypotese om, at den, der har de fleste synsvinkler i en given hændelse, vil træde frem som leder.

En mening kan udvise en større eller mindre grad af semantisk opløsning, hvilket altså indebærer, at informationsflowet parses mere eller mindre detaljeret. Der kan opstilles en hypotese om, at den, der har den mindste semantiske opløsning træder frem som leder, fordi vedkommende kan omfatte den større opløsning. Hypotesen peger på det fænomen, at den, der er 'tættest' på informationstrømmen, ikke bliver leder på grund af manglende overblik.

Som tidligere nævnt er kompetence altid rettet mod at nedbringe kompleksiteten i en hændelse således, at en lignende hændelse kan håndteres kvalificeret. Den enkelte person er altid rettet mod at blive i stand til at håndtere et komplekst informationsflow syntetisk således, at der i senere hændelser kan opnås en analytisk tempofordel. Jo større videns- og værdibredde og indsigtsdybde et givet sæt af idéer omfatter, jo større kompleksitet kan en given kompetence håndtere. Der kan således opstilles en hypotese om, at den person, der omfatter den større videns- og værdibredde, dvs. generalisten, og den, der omfatter den større indsigtsdybde, dvs. eksperten, bliver leder.

Og endelig kan det tænkes, at et målrelateret tidsperspektiv kan være udslagsgivende for, hvem der bliver leder. Der kan opstilles en hypotese om, at den, der kan skabe mening, som omfatter et længere tidsperspektiv, vil blive leder i forhold til dem, hvis meningsskaben omfatter et kortere.

Da det kompetencebestemte samarbejde afstedkommer det kvalifikationsbestemte, ophører lederskabet med at eksistere i det øjeblik partnerpositionerne koordineres kooperativt, dvs. omfattes af en vision. Der kan ganske enkelt ikke synkroniseres henover kvalifikationer, fordi der ikke kan skabes noget nyt i hændelser, der er under analytisk kontrol. Eller sagt på en anden måde: Enten passer kvalifikationer sammen således, at samarbejde er muligt, eller også må der via kompetence skabes noget nyt således, at kvalifikationerne kan tilpasse sig hinanden. Dette indebærer, at såfremt analytisk samarbejde skal påvirkes 'udefra', skal der etableres en anderledes funktionalitet mellem 'partnere' og den 'tredje'. Denne funktionalitet kalder jeg administration.

Administration

Administration forudsætter personer, der udfolder kvalifikationer inden for rammerne af en kultur, dvs., at personerne som udgangspunkt kan nå sluttilstande via ressource- og netværksadgang. Personerne har således alene eller i samarbejde med andre kontrol over sig selv inden for de rammer, som kulturen sætter. Denne forudsætning indebærer beskrevet inden

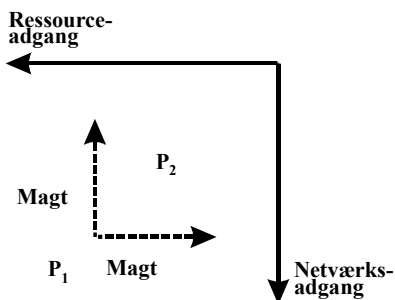
for figur-, grund-, middel- og målmodellen, at personen via sine kvalifikationer, der omfatter opfattelser, begrundelser, færdigheder og hensigter, kan kontrollere sig selv som ønsker og forestillinger således, at en bestemt sluttilstand kan tilvejebringes alene eller sammen med andre, hvis ellers de fornødne ressourcer og det fornødne netværk er tilstede.

Når personen har kontrol over sig selv således, at bestemte sluttilstande rent faktisk tilvejebringes, tilføres kulturen anderledes, men ikke nye fornuftsprodukter. Inden for en kulturs rammer blandes kortene hele tiden på en konstruktiv måde, men det er de samme kort, der spilles med, og det samme spil, der spilles, selvom det hele tiden spilles forskelligt. Kultur forudsætter altså civilisation, men hvor civilisationen skaber rammerne om en syntetisk fornuft, skaber kulturen rammerne om en analytisk.

Administration har fænomenet magt som grund, hvor magt bestemmes som den ene persons kontrol over den anden persons adgang til ressourcer og netværk. Det vil altså sige, at administration er identisk med magt over andres kulturelle begrænsninger: Ressourcer og netværk. Magten indebærer, at vilkårene for kvalifikationsudfoldelse ændres således, at det er den hierarkiske indplacering i kulturen, der bliver afgørende for, på hvilken måde og i hvilket omfang sluttilstande kan nås. Magt hindrer pr. definition den andens fulde kvalifikationsudfoldelse. Idéen bag bestemmelsen af administration er altså, som illustreret i figur 12, at en person via sin ressource- og netværksadgang afgør den anden persons ressource- og netværksadgang.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at magt er en relation og ikke et forhold. Magt udgør ikke en dynamisk begrænsning, men én persons kontrol over en andens eller samarbejdende andres adgang til ressourcer og netværk. Administration, der i og med magtrelationen sætter den ene som administrator og den anden som administreret, indebærer derimod ikke, at den enkelte mister kontrollen over sig selv, men blot, at administratoren ved at styre ressource- og netværksadgangen afgør, hvilke mulige sluttilstande den administrerede kan nå givet vedkommende persons kvalifikationer.

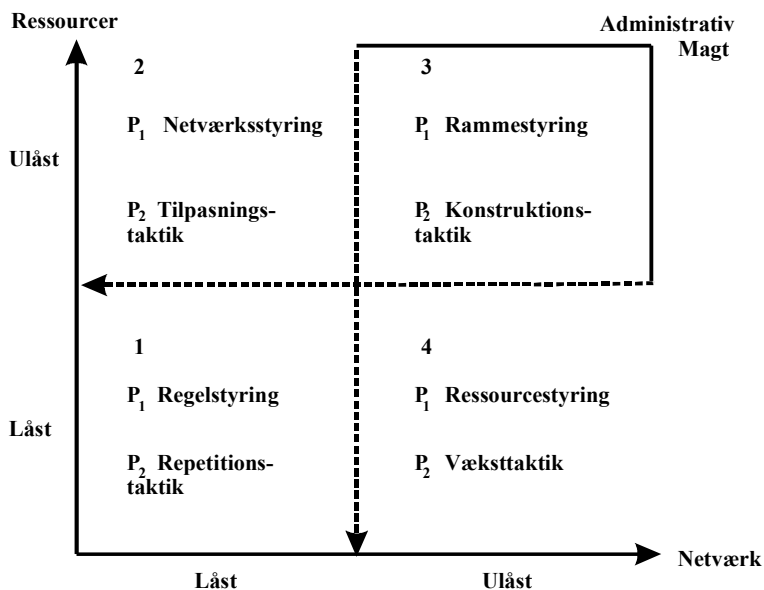
Figur 12. Administration som magtrelation

Inden for rammerne af de indskrænkninger, administrationen udgør, kan den administrative magt låse ressource- og netværksadgangen uafhængigt af hinanden, hvilket indebærer, at administration kan antage fire former, som illustreret i figur 13.

Under den første administrationsform låses såvel ressource- som netværksadgang. Administrator (P_1) styrer gennem et sæt af regler, der nøje angiver hvilke ressourcer, der skal anvendes, og hvilke ruter, der skal følges i udnyttelsen af de tildelte ressourcer. Den administrerede (P_2) kan under disse fastlåste vilkår blot gentage fikserede kvalifikationer, der resulterer i på forhånd afgjorte sluttilstande. Denne administrationsform, der har samlebåndsarbejdet som sit klassiske udtryk, beskrives traditionelt i rationalistiske termer.

Figur 13. Administrationsformer

Under den anden administrationsform låses netværksadgangen. P_1 styrer altså netværket, hvorfor P_2 kun har muligheder for at tilpasse sig de udstukne retningslinier, selvom P_2 i kraft af sine kvalifikationer har potentiale til at kunne gøre tingene anderledes. P_2 har inden for de givne rammer fri adgang til ressourcer, men vedkommende skal følge nogle bestemte normer for at opnå denne adgang, ligesom P_2 tvinges til at agere på en bestemt måde i udnyttelsen af ressourcerne. Denne administrationsform, hvis klassiske udtryk er forvaltning, beskrives traditionelt i behavioristiske termer.

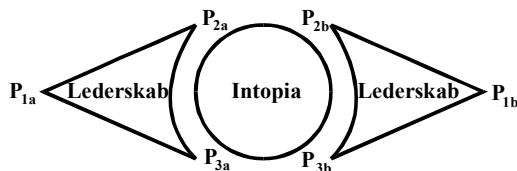
Under den tredje administrationsform låses hverken ressource- eller netværksadgangen. P_1 styrer alene rammerne for P_2 's kvalifikationsudfoldelse, hvorfor vedkommende har muligheden for at agere konstruktivt, dvs. skabe anderledes om end ikke nye fornuftsprodukter via omstruktureringer inden for givne rammer. Denne administrationsform, hvis klassiske udtryk er en udviklingsafdeling, beskrives traditionelt i kybernetiske termer.

Under den fjerde administrationsform låses ressourceadgangen. P_2 har under dette vilkår muligheder for at udfolde sig, som han eller hun vil, dvs. opnå det, man kunne kalde personlig vækst inden for de restriktioner ressourceadgangen pålægger vedkommende. Denne administrationsform, der har jobberigelse gennem arbejdsplanlægning som sit klassiske udtryk, beskrives traditionelt i gestalttermer.

Announcering af fremtidigt arbejde

Ovenstående teori- og modelværk kan anvendes til at konstruere en principskitse til et eksperiment, der gør det muligt at udforske kompetence- og kvalifikationsudfoldelse samt lederskab og administration. Pt. planlægges et sådant eksperiment, hvis udgangspunktet er en kompleks opgave, som beskrevet af Jensen (1992). Den komplekse opgave konstitueres af virksomhedsspillet Intopia: International Operations Simulation (Thorelli, Graves, & Lopez, 1995). Spillet simulerer international konkurrence mellem produktionsvirksomheder. I eksperimentet vil Intopia, som skitseret i figur 14, blive gennemspillet af P_{2a} , P_{3a} , P_{2b} og P_{3b} efter de regler, der sættes af spillet selv. I spilprocessen kan det undersøges, hvorledes de fire personer i spillet via kompetence udvikler kvalifikationer således, at de kan styre hver deres virksomhed på konkurrencevilkår.

Figur 14. Principskitse

Til dette set-up tilføres P_{1a} og P_{1b} , hvis opgave det bliver at synkronisere P_{2a} og P_{3a} 's, henholdsvis P_{2b} og P_{3b} 's aktivitet således, at P_{2a} og P_{3a} henholdsvis P_{2b} og P_{3b} får muligheder for at koordinere med henblik på optimal gevinst. I denne proces kan lederskab studeres samtidig med, at der gives muligheder for at undersøge, om og i givet fald hvordan P_{1a} og P_{1b} søger at administrere sig ud af opståede problemer.

NOTER

1. Dette arbejde er udført inden for rammerne af projektet: Planlægning af kompetenceudvikling som ledelsesopgave, der støttes af Forskningsrådet.
2. Det følgende er primært en excerpering af Elstrup Rasmussen (1981) udtrykt i form af modeller.
3. B. Bierschenks omfattende produktion om dette emne findes især i skriftserien: Cognitive Science Research, Lund University.

LITTERATUR

- BENNIS, W.G., & NANUS, B (1985): *Leaders: the strategies for taking charge*. New York: Harper & Row.
- BIERSCHENK, B. (1984): Steering mechanisms for knowability. Cognitive Science Research, No. 1. Lund University.
- BIERSCHENK, B. (1992): *The referential reality of Sweden. A topological approach to the consciousness of high and low achievers*. Cognitive Science Research No. 44. Lund University.
- BIERSCHENK, B., & BIERSCHENK, I. (1986): *Concept formulation. Part II. Measurement of formulation processes*. Cognitive Science Research, No. 11. Lund University.
- BIERSCHENK, B., BIERSCHENK, I., & HELMERSSON, H. (1996): Die Ökologie des Sprachraums. I: W. Bos & C. Tarnai (Eds.), *Computerunterstützte Inhaltsanalyse in den Empirischen Sozialwissenschaften*. Münster: Waxmann.
- DUNCKER, K. (1945): *On problem solving*. Psychol. Mon., 58/5.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O (1980): Den menneskelige psykes idiogenese. *Psyke og Logos, 1*, 113-146.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O (1981): Virksomhedsbegrebets almene bestemmelser. *Psyke og Logos, 1*, 85-107.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O (1982): Refleksion og refleksivitet i virksomhedsbegrebet. *Psyke og Logos, 2*, 311-322.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1994a). *The discontinuity of human existence, Part I. The fundamental concepts of human existence and the relation between the singular and the super singular*. Cognitive Science Research, No. 50. Lund University.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1994b): *The discontinuity of human existence, Part II. The general and the specific theories of discontinuity*. Cognitive Science Research, No. 51. Lund University.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1994c): *The discontinuity of human existence, Part III. Perspective Text Analysis: A Methodological Approach to the Study of Competence*. Cognitive Science Research, No. 52. Lund University.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1996): A strategy for the development of a theory of organisational leadership and administration. In: Niels Engelsted, Judy Gammelgaard, Anker H. Jørgensen, Simo Køppe, and Aksel Mortensen (Eds.), *Psychological Yearbook, University of Copenhagen (Vol. 2)*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1997a): Modelling knowing systems. I: E. Lefebvre & R. Cooper (Eds.), *Uncertainty, Knowledge and Skill*. Limburg University: Belgium.
- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1997b): *Co-ordinating Co-operation in complex information flows: A theoretical analysis and empirical description of competence-determined leadership*. Cognitive Science Research, No. 61. Lund University.

- ELSTRUP RASMUSSEN, O. (1998): Putting quality of life to the test. In: L. L. Yuan et al. (Eds.). *Quality of Life in Cities Vol I*. Singapore: National University of Singapore.
- HELMERSSON, H. (1992): *Main principles for perspective text analysis via the PC system PERTEX*. Cognitive Science Research, No. 41. Lund University.
- JENSEN, J.A. (1992): *Problem solving in complex tasks. A task analysis and some experimental issues*. Working paper no. 24. Copenhagen: Royal Danish School of Educational Studies
- KANT, IMANUEL (1975): Die drei Kritiken in ihrem Zusammenhang mit dem Gesamtwerk. Stuttgart: Alfred Kröner.
- KILBY, I. (1971): Hunting the 'Heffalump'. In: I. Kilby (Ed.): *Entrepreneurship and economic development*. New York: Free Press.
- KUGLER, P. N., & TURVEY, M. T. (1987): Information, natural law and the assembly of rhythmic movement. London: Lawrence Erbaum.
- LEE, A. E., & MAYER, W.V. (1976): The program guide to projections for the future. Boulder, CO: Biological Science Curriculum Study.
- PRIGOGINE, I, & STENGERS, I. (1993): *Das Paradox der Zeit*. München: Piper.
- PRIGOGINE, I. & STENGERS, I. (1985): *Den nye pagt mellem mennesket og universet*. Århus: ASK.
- ROSE-KRASNOR, L. (1997): The nature of social competence: a theoretical review. *Social Development* 6, 1, 111-134.
- SCHAFF, A. (1969), *Marxismus und das menschliche Individuum*. Wien: Europa Verlag.
- SÈVE, L. (1975): *Marxisme et théorie de la personnalité*. Paris: Edition Sociales
- STOGDILL, R.M. (1948): Personal factors associated with leadership: A survey of the literature. *Journal of Psychology*, 25, 35-71.
- THORELLI, H.B., GRAVÈS, R.L., & LOPEZ, J-C. (1995): International operations simulation. New Jersey: Prentice-Hall.
- VON BERTALANFFY, L. (1950): The theory of open systems in physics and biology. *Science*, 111, 23-29
- WHITE, R.W. (1959): Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66/5, 297-333.